

27.5.2024

Museonjohtaja

Kaupunginmuseon lausunto koskien Merihaan suunnitteluperiaatteiden luonnosta

HEL 2018-009477 T 10 03 03

Asemakaavapalvelut on pyytänyt kaupunginmuseon lausuntoa Merihaan suunnitteluperiaatteiden luonnoksesta. Kaupunginmuseo tarkastelee hanketta rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen näkökulmasta ja on päättänyt lausua kantanaan seuraavaa.

Merihaan alueelle laaditaan suunnitteluperiaatteet mahdollistamaan alueen kehittämistä. Intressi kehittää kiinteistöjä on lähtenyt maanomistajien aloitteesta. Kehittäminen voi tarkoittaa olemassa olevan rakennuksen purkua, tai sen tilaan uudenlaisen rakennuksen rakentamista, olemassa olevan rakennuksen korvaamista uudella samankaltaisella rakennuksella, olemassa olevan rakennuksen laajennusta tai olemassa olevan rakennuksen, piha-alueen tai muun alueen muokkaamista tai kunnostamista. Suunnitteluperiaatteet kattavat koko alueen yksittäisten tonttien sijaan, jotta omaleimaista kokonaisuutta voidaan tutkia kokonaisuutena. Merihaan tulee säilyä Merihakana, ja näin ollen yksittäisten tonttien kehittämistä tulee arvioida verrattuna kokonaisuuteen. Suunnitteluperiaatteiden tavoitteena on mahdollistaa alueen kehitys niin että aluetta tiivistetään ja yhdistetään paremmin ympäristöön kuitenkin niin, että alueen keskeiset arvot säilyvät. Merihaan rakentamisen aikainen ajatus autoliikenteestä, joka ohjasi voimakkaasti alueen rakenteen suunnittelua, on muuttunut vuosikymmenien saatossa. Tämä muutos avaa mahdollisuuksia alueen kehitykselle. Myös alueen kehitys laajemmin, ympäröivän kaupunkirakenteen muuttuminen, luo mahdollisuudet Merihaan avautumiselle ympäröivään uudenlaiseen kaupunkiin. Suunnitteluperiaatteet mahdollistavat alueen kehitystä yleiskaava 2016 mukaisesti, tiivistämällä ja kehittämällä sitä urbaanina kaupunkirakenteena. Periaatteet osoittavat alueet lisärakentamiselle sekä olemassa olevan korvaamiselle, kunnostukselle ja muokkaamiselle. Osassa alueen rakennuksissa, erityisesti ensimmäisessä rakennusvaiheessa toteutuneet kohteet, tulee tutkia suojelutavoitteita asemakaavavaiheessa. Periaatteet esittävät myös kohdat, joista tulee alueelta luoda paremmat yhteydet ympäröivää kehittyvään kaupunkirakenteeseen, joko parantamalla yhteyksiä tai avaamalla tiloja katutasossa katutilaan. Periaatteet mahdollistavat uudet asuinrakennukset pysäköintitalojen tilalle, toimitilojen muuttamista asumiseen sekä olemassa olevien rakennusten maltillista korottamisen.

27.5.2024

Museonjohtaja

Merihaan suunnitteluperiaatteet koostuvat suunnitteluperiaatekartasta, kirjallisesta tekstiaineistosta sekä kattavasta liiteaineistosta. Tämä osa on kirjallinen tekstiaineisto ja pitää sisällään alueellisia lähtötietoja, aluetta ympäröivän kaupunkirakenteen tulevia suunnitelmia sekä alueen ominaispiirteiden hahmottamisen. Suunnitteluperiaatekartta koostaa kuvalliseen ja sanalliseen muotoon alueen keskeiset arvot ja kehitettävät kohdat.

Helsingin kaupunginmuseon lausunto

Merihaka ja sen arkkitehtoniset sekä ympäristö- ja kaupunkihistorialliset arvot ovat monelta osin ja taholta tunnistettu arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi. Merihaka on maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö ja kansainvälinen, modernin arkkitehtuurin suojeluun ja dokumentointiin erikoistuneen järjestön Docomomon Suomen osasto on valinnut Merihaan valikoimansa nuorimmaksi aluekohteeksi. Merihaan suunnitteluperiaatteet on ensimmäinen asiakirja kohti näiden tunnistettujen arvojen asemakaavallista tunnustamista.

Museo on aiemmin korostanut, että Merihakaa ja sen kehittämistä tulee tarkastella alueen kompaktin luonteen vuoksi lähtökohtaisesti kokonaisuutena, ja tätä vasten yhtenevät suunnitteluperiaatteet ovat erinomainen väline alueen kehittämisen tarkasteluun.

Museo tarkastelee lausunnossaan jännitteellistä suhdetta alueen tunnistettujen arvojen ja täydennysrakentamispaineiden välillä, sekä esittää ratkaisumahdollisuuksia, miten näitä jännitteitä tulisi lieventää kulttuuriympäristön kannalta.

Esillä olevassa suunnitteluperiaatteiden luonnoksessa on koottu hyvin intressejä, jossa myös kulttuuriympäristön tunnustaminen on kohtalaisen hyvin siirtynyt periaatekartalle. Tosin periaateselostukseen on laadittu kolme vaihtoehtoista skenaariota, joilla on vaikutuksia alueen kaupunkikuvalliseen yhtenäisyyteen ja ne tarjoavat samalla mahdollisuuksia Merihaan reuna-alueiden julkisten ulkotilojen kehittämiseksi. Valittavasti periaatekartalle on pitkälti valikoitunut kulttuuriympäristön näkökulmasta haitallisin, eli Skenaario 3:n tulkinta. Tämän valikoitumisprosessin perusteita tulisi tarkemmin avata selostuksessa.

Museo on pitänyt luontevana, että laajemman alueen ympärillä muuttuessa, myös Merihaan reuna-alueita voidaan uudelleenarvioida. Sen sijaan museo suhtautuu kriittisesti siihen, että näitä muutosmahdollisuuksia löytyy myös alueen sisältä palveluakselin ja osin asuinkerrosten rakennusten korottamisen muodossa

Merihaan suunnitteluperiaatteet koostuvat suunnitteluperiaatekartasta, kirjallisesta tekstiaineistosta sekä liiteaineistosta. Suunnitteluperiaate-

27.5.2024

Museonjohtaja

kartta esitetään luonnollisesti kaksiulotteisena, joka Merihaan kulttuuriympäristön kokonaisvaltaisen vaikutusten arvioinnin kannalta jättää tulkintaepäselvyyksiä varsinkin kansirakenteen ja kannen alaisen tilan kannalta.

Kansirakenne eristää Merihaan jo lähtökohtaisesti saarekemaisen sijainnin tehokkaasti ympäristöstään, mutta samalla se yhdistää alueen rakennukset ja julkisen tilan kokonaisuutena hahmottuvaksi tilasarjaksi. Merihaan ympäristö hahmottuu yksittäisten rakennusten sijaan monoliittisena struktuurina, jossa rakennuksia ympäröivää tilakokonaisuutta rajaa ensisijaisesti kansirakenne. Voidaankin todeta, että kansirakenne tekee Merihaasta Merihaan. Tämän johdosta suunnitteluperiaatteissa kansirakenne tulisi tuoda selkeämmin esiin. Karttatekstissä todetaan, että alueella tulee lähtökohtaisesti pyrkiä nykyisten rakennusten tai rakennusrunkojen säilyttämiseen lukuun ottamatta niitä alueita, jotka uudelleenarvioidaan. Museo esittää tekstikohtaan lisäystä, että myös Merihaan kansirakenne tulee pyrkiä säilyttämään.

Periaatetekstissä todetaan; ”Kannen alaiseen pysäköintitilaan saa osittain rakentaa välikerroksen. Tilan alkuperäinen korkeus ja rakenteelliset sienipilarit tulee paikoin hahmottua”. Suunnitteluperiaatteet eivät ota kantaa, kuinka laaja kannen alaiseen pysäköintitilaan sijoittuva välikerros on, ja miten se on toteutettavissa. Lisäksi on epäselvää mikä on se riittävä taso, jossa tilan alkuperäinen korkeus ja rakenteelliset sienipilarit tulevat huomioituksi. Näitä asioita tulisi suunnitteluperiaatteissa tarkentaa.

Merihaan kannen yläpuolisia rakennuksia käsitellään monella eri hierarkiatasolla; on rakennuksia, joihin on kohdistettu selkeä vaalimisintressi, ja rakennuksia, joille mahdollisesta kehittäminen. On myös rakennuksia, joissa on molemmat merkinnät, eli joita tulee vaalien kehittää tai kehittäen vaalia. Lisäksi on rakennuksia, jotka ainoastaan osoitetaan olemassa oleviksi, sekä rakennuksia, jotka osoitetaan korvattaviksi.

Suunnitteluperiaatekartta ottaa hyvin huomioon Merihaan varhaisimmat asuinrakennukset; Peter Bieberin suunnittelemat tornitalot, sekä Sulo Savolaisen suunnittelemat lamellitalot. Sen sijaan 1970-luvun lopulla Unto Toikkasen suunnitteleuille asuinrakennuksille (Haapaniemenkatu 11, Hakaniemenranta 14, Hakaniemenranta 28, Hakaniemenranta 30) ei kohdenneta vaalimisintressiä tai edes yhtenäistä tarkastelua. Nyt lamellitaloille Haapaniemenkatu 11 ja Hakaniemenranta 14 on osoitettu ainoastaan olemassa olevan rakennuksen merkintä, ilman yksityiskohtaisempaa tarkennusta. Puolestaan lamellikokonaisuudelle Hakaniemenranta 28/Hakaniemenranta 30 mahdollistetaan korottamisen mahdollisuus. Koska rakennukset muodostavat alueelle paitsi historiallista

27.5.2024

Museonjohtaja

kerroksellisuutta, myös toisiaan täydentävän parin, ja koska Merihaan eri rakennuskokonaisuuksien yhtenevät kerroskorkeudet luovat alueelle visuaalista intensiteettiä, ei museo pidä perusteltuna Hakaniemenranta 28/Hakaniemenranta 30 osoitettua korottamisen mahdollisuutta, ja esittää että rakennusten vaalimisintressiä tutkittaisiin.

Palveluakselista periaatteissa todetaan; ”Alue, jossa pääosa rakennuksen alkuperäisestä kerrosalasta tulee varata liike- ja toimitilalle. Palveluakseli tulee akselin länsipäässä sijaitsevaa Merihaan tornia lukuun ottamatta hahmottua selvästi matalampana alueen rakenteessa.” Palveluakselilla Palloilutalo nähdään kehitettävänä rakennuksena. Lisäksi myymälärakennukselle sekä Toimistornin matalammalle toimisto-osalle on osoitettu korottamismahdollisuus. Koska samalla myymälärakennus ja toimisto-osa on vaalittavia rakennuksia, on kohteissa sisäinen ristiriita.

Museo pitääkin palveluakselin korottamismahdollisuutta ongelmallisena. Varsinkin vahvasti modulaarinen Peter Bieberin suunnitelma myymälärakennus, on hieno uudelleentulkinta funktionalismin ikonisista rakennuksista, ja ajatus kevyestä ja rakennusvolyymista sisäänvedetystä kansitasokerroksesta Merihaan rakennusarkkitehtuurin yhtenä kantavana teemana tulee rakennuksen hahmossa erityisen korostuneesti esiin. Tässä suhteessa korottaminen on jo rakennuksen poikkeuksellisen hienovaraisen arkkitehtuurin vastaista.

Syntyajankohtanaan Merihakaa pidettiin liian massiivisena ja raskasmeisenä, ja tämä oli suoraa seurausta liian suuresta rakennusoikeudesta. Kun ottaa huomioon, että arkkitehdit joutuivat tämän vuoksi tekemään tarkkaan optimoituja, näkymälinjat huomioivia, mutta kuitenkin lopulta historiallisesti kestäviä ja onnistuneita ratkaisuja, niin tätä taustaa vasten on vaikea nähdä, että korottamalla yksittäisiä asuinrakennuksia tai palveluakselin rakennuksia, voitaisiin saavuttaa sellaisia etuja, etteivätkö alueen kulttuuriympäristöarvot ja asumismukavuus väijäämättä kärsisi. Tämän johdosta museo pitää alueen oleviin rakennuksiin kohdennettua korottamismahdollisuutta ongelmallisena, ja esittää, että palveluakseli tulee pitää korkeudeltaan nykyisenä.

Periaatekartassa on kuvattu keltaisella viivalla alueita ja julkisivuja, joita tulee katutasossa kehittää muodostamaan aktiivista kadulle avautuvaa liike-, toimi-, liikunta-, kulttuuri- tai palvelutilaa. Merkintä tulee poistaa Hakaniemenkadun ja Haapaniemenkadun nurkassa olevan ns. Eteläportaan kohdalta, joka ikonisimpia ja onnistuneimpia Merihaan alueen vertikaaliyhteyksiä.

Karttatekstin merkinnöissä todetaan, että uudisrakennusten ja -rakennelmien tulee huomioida alueen harkittu sommitelma ja korkeus-

Helsingin kaupunki
Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo

Lausunto

5 (5)

27.5.2024

Museonjohtaja

maailma, alueen läpi kulkevat näkymälinjat, rannan julkinen luonne sekä Merihaan yhdistäminen ympäröivään kaupunkirakenteeseen. Museo esittää, että kohdassa huomioidaan myös alueen sisäiset näkymälinjat.

Lisätiedot

Juha Vuorinen, tutkija, puhelin: 310 36940
juha.h.vuorinen(a)hel.fi

Reetta Heiskanen
museonjohtaja